

Het absurdisme

Wellicht in tegenspraak met de gematigder filosofieën over 'zingeving', zijn de ideeën en publicaties van Albert Camus, de onbedoelde grondlegger van het absurdisme. Een verkorte weergave van zijn visie kunnen we vinden op Wikipedia:

“Wij kunnen ons realiseren dat het leven zonder betekenis is en niettemin onszelf in leven houden. Mensen die voor deze derde optie kiezen zijn *absurde helden*.

De Rebel, de [Don Juan](#) en de Artiest zijn drie figuren die Camus identificeert als absurde helden. Elk van deze mensen vindt betekenis in zijn of haar bezigheden/leven. Zij leven zo het voorbeeld van het [Grieks mythologische](#) figuur [Sisyphus](#), die werd veroordeeld tot het voor eeuwig omhoog rollen van een kei op een heuvel, volledig bewust van het feit dat de kei simpelweg weer naar beneden zou vallen zodra hij zijn taak schijnbaar had beëindigd. Maar toch is Sisyphus gelukkig, want terwijl de steen naar beneden rolt, heeft hij weer heel even de tijd om zich ervan bewust te zijn dat hij sterker is dan zijn rotsblok.”

Albert Camus

Albert Camus ([Mondovi](#), [Frans-Algerije](#), 7 november 1913 – [Villeblevin](#), 4 januari 1960) was een [Frans filosoof](#), [journalist](#) en schrijver van [romans](#), [essays](#) en [toneelstukken](#). Hij ontving in 1957 de [Nobelprijs voor de Literatuur](#).

Camus wordt vaak naast [Jean-Paul Sartre](#) en [Simone de Beauvoir](#) als een van de leidende figuren van het [existentialisme](#) beschouwd, maar hij weigerde het label 'existentialisme' pertinent. **Camus zag het existentialistische gedachtegoed als 'filosofische zelfmoord'**. (Zie voor meer informatie over het existentialisme het stuk uit Wikipedia onderaan de tekst over Camus).

Zijn denken verschilt van dat van Sartre waar het de aard van het bestaan betreft: bij Camus staat het tastbare centraal, waar Sartre zich meer op het intellectuele bestaan toelegde.

Jonge jaren

Camus werd geboren in een Frans-Algerijns ([pied noir](#)) gezin. Zijn moeder, Catherine Sintes, was van [Spaanse](#) afkomst. Vader Lucien sneuvelde in de Slag bij de [Marne](#) in 1914 tijdens de [Eerste Wereldoorlog](#). Camus leefde in armoedige omstandigheden tijdens zijn jeugd in [Algiers](#).

In 1923 werd Camus toegelaten tot een [lyceum](#) en uiteindelijk tot de [Universiteit](#) van Algiers. In 1930 kreeg hij [tuberculose](#), hetgeen een eind maakte aan zijn [voetbalcarrière](#) (hij was [keeper](#) van het universiteitsteam) en hem dwong zijn studies in deeltijd voort te zetten. Camus nam allerlei baantjes aan, onder meer als privéleraar, automonteur en bij het Meteorologisch Instituut. Hij volbracht zijn *licence de philosophie* in 1935; in mei 1936 presenteerde hij succesvol zijn scriptie over [Plotinus](#), *Néo-Platonisme et Pensée Chrétienne* voor zijn *diplôme d'études supérieures*.

Camus werd lid van de [Franse Communistische Partij](#) in 1934, waarschijnlijk meer omdat hij bezorgd was over de politieke situatie in Spanje (die uiteindelijk zou leiden tot de [Spaanse Burgeroorlog](#)) dan dat hij de [marxistisch-leninistische](#) doctrine verdedigde. De onafhankelijk denkende [Algerijnse Communistische Partij](#) (PCA) werd in 1936 opgericht. Maar Camus deed mee met de activiteiten van de [Parti du Peuple Algérien](#) (PPA), waardoor hij in de problemen kwam met zijn kameraden van de communistische partij. Het resultaat was dat hij van [trotskisme](#) werd beschuldigd en in 1937 uit de partij werd gezet.

Hij trouwde in 1934 met Simone Hié, die verslaafd was aan [morfine](#). Ze scheidden wegens wederzijdse ontrouw. In 1935 richtte hij het *Théâtre du Travail* op (in 1937 omgedoopt tot *Théâtre de l'Equipe*), dat standhield tot 1939. Van 1937 tot 1939 schreef hij voor de socialistische krant *Alger-Républicain*, onder meer een stuk over de armoedige woonomstandigheden van de Berbers in [Kabylië](#), wat hem waarschijnlijk zijn baan kostte. Van 1939 tot 1940 schreef hij kort voor een vergelijkbare krant, *Soir-Républicain*. Hij was uit het Franse leger ontslagen vanwege zijn ziekte.

In 1940 trouwde Camus met [Francine Faure](#), een pianiste en wiskundige, die ook betrokken was in het [Manhattanproject](#), en begon hij te werken voor het tijdschrift *Paris-Soir*. In de eerste fase van de [Tweede Wereldoorlog](#) was Camus een [pacifist](#). Hij maakte in [Parijs](#) de bezetting door de [Wehrmacht](#) mee, en was op 19 december 1941 getuige van de executie van [Gabriel Péri](#), wat naar eigen zeggen zijn opstandigheid tegen de Duitsers kristalliseerde. Daarna verhuisde hij met de rest van de werknemers van *Paris-Soir* mee naar [Bordeaux](#) in 1942.

Literaire loopbaan[[bewerken](#) | [brontekst bewerken](#)]

Albert Camus

In 1935 begon hij te schrijven aan *L'Envers et l'endroit*. In 1941 voltooide hij zijn eerste gepubliceerde werken *De vreemdeling* en *De mythe van Sisyphus*, waarin hij existentialistische ideeën invoerde. Niet lang daarna keerde hij korte tijd terug naar [Oran](#). Tijdens de Duitse bezetting voegde Camus zich bij een [Franse verzetsgroep](#) genaamd *Combat*, die in het geheim een krant publiceerde met dezelfde naam. In die tijd kreeg Camus de bijnaam "*Beauchard*". Camus werd in 1943 redacteur van de krant. Toen de geallieerden Parijs bevrijdden, werd Camus geïnformeerd over de laatste gevechten. Hij verliet *Combat* in 1947, toen het een commerciële krant werd, en kwam in contact met Jean-Paul Sartre.

Na de oorlog maakte Camus deel uit van Sartres omgeving en bezocht hij regelmatig Café de Flore op de Boulevard St. Germain in Parijs. Camus toerde ook door de [Verenigde Staten](#) om lezingen te houden over het Franse existentialisme. Hoewel hij politiek links georiënteerd was, kreeg hij geen vrienden in de communistische partijen met zijn zware kritiek op de communistische [stalinistische doctrine](#) en vervreemde hij uiteindelijk ook van Sartre met wie hij in 1952 brak.

Toen in 1949 zijn tuberculose terugkeerde, leefde hij 2 jaar in afzondering. In 1951 publiceerde hij *L'Homme révolté*, (*De mens in opstand*), een filosofische analyse van opstand en revolutie, waarmee hij zijn afkeer van het communisme verduidelijkte. Het boek zorgde voor veel controverse onder zijn collega's en tijdgenoten in Frankrijk en leidde tot de uiteindelijke breuk met Sartre. De kritische ontvangst maakte hem depressief en hij begon toneelstukken te vertalen.

Camus' kenmerkende bijdrage aan de filosofie was zijn idee van het **absurde**, dat inhield dat het leven geen betekenis of bedoeling heeft. Hij legt dit uit in *De mythe van Sisyphus* en nam het op in vele van zijn andere werken. Sommigen vinden dat Camus beter omschreven kan worden als een absurdist dan een existentialist.

In de jaren vijftig spande Camus zich in voor de rechten van de mens. In 1952 stopte hij echter met zijn werk voor **UNESCO** wegens de toelating tot de **VN** van het door de dictator **Generaal Franco** geleide **Spanje**. In juni 1953 was hij een van de weinige linkse intellectuelen die de methodes van de **Sovjet-Unie** bij het neerslaan van de **arbeidersopstand** in **Oost-Berlijn** bekritiseerden. In 1956 protesteerde hij tegen de nog veel ergere praktijken bij de **opstand in Hongarije**. Hij handhaafde zijn pacifisme en verzette zich tegen de **doodstraf** overal in de wereld.

Het begin van de **Algerijnse Onafhankelijkheidsoorlog** in 1954 leidde tot een moreel dilemma voor Camus. Hij identificeerde zich aanvankelijk met de **pied-noirs**, zoals de Europese kolonisten genoemd werden, omdat hij er zelf een geweest was, en verdedigde de Franse regering. Deze zag Algerije niet als een van de vele koloniën, maar als een overzees Frans grondgebied. De opstand zou een integraal deel zijn van een nieuw **Arabisch** imperialisme, dat door **Egypte** werd geleid en als een anti-westers offensief werd gesteund door de Sovjet-Unie om Europa te omsingelen en van de Verenigde Staten te isoleren. Hoewel Camus een grotere Algerijnse **autonomie** of zelfs **federatie** goedkeurde, al dan niet in volledige onafhankelijkheid, geloofde hij dat de **pied-noirs** en de Arabieren in vrede konden samenleven. Tijdens de oorlog bepleitte hij een bestand dat de burgers zou sparen, maar dat door beide partijen als onzin werd verworpen. Hij werkte heimelijk voor gevangengenomen Algerijnen die de **doodstraf** onder ogen zagen.

Van 1955 tot 1956 schreef Camus voor het magazine *L'Express*. **In 1957 werd hem de Nobelprijs voor Literatuur toegekend**, officieel niet voor zijn roman *La Chute (De val)*, het voorafgaande jaar gepubliceerd, maar voor zijn schrijven tegen de doodstraf in het essay *Réflexions sur la Guillotine* (de **guillotine** werd destijds in Frankrijk nog gebruikt.) Toen hij met studenten van de Universiteit van **Stockholm** sprak, verdedigde hij zijn duidelijke inactiviteit in het Algerijnse vraagstuk en verklaarde dat hij ongerust was over wat er met zijn moeder kon gebeuren die nog in Algerije leefde. De Franse linkse intellectuelen gebruikten dit als een ander voorwendsel om hem te verketteren.

Zijn grafsteen

Camus overleed op 46-jarige leeftijd toen hij begin 1960 in een **Facel Vega FV3B** terugkwam van zijn landgoed in Lourmarin. De auto, bestuurd door zijn vriend Michel Gallimard (neef van de uitgever **Gaston Gallimard**) verongelukte, waarbij Camus en Gallimard om het leven kwamen. Camus werd begraven op de begraafplaats van **Lourmarin, Vaucluse, Provence-Alpes-Côte d'Azur**, Frankrijk. Zijn nalatenschap wordt beheerd door zijn twee kinderen, Catherine en Jean, die de auteursrechten van zijn werk hebben.

Eind 2009 drukte de Franse president [Nicolas Sarkozy](#) de wens uit om de stoffelijke resten van Camus over te brengen naar het [Panthéon](#), maar het voorstel veroorzaakte controverse in Frankrijk en het blijft wachten op de toestemming van Camus' nabestaanden.

Absurdisme

Camus wordt over het algemeen gezien als de grondlegger van het [absurdisme](#), een filosofie die gerelateerd is aan het existentialisme. Volgens het absurdisme zijn mensen fundamenteel rationeel en is het menselijk lijden het resultaat van vergeefse pogingen door individuen om rede of betekenis in een redeloos en zwijgend universum te vinden.

Camus beweerde dat de enige ware [filosofische](#) vraag die van [zelfmoord](#) was. Namelijk: zouden wij ons intensief bezig moeten houden met het leven of zouden wij ons eenvoudigweg moeten doden? Camus beargumenteerde dat historisch gezien de meeste mensen ofwel geloofd hebben dat het leven zonder betekenis is en concludeerden ten gunste van zelfmoord, of een soort kunstmatige betekenis zoals godsdienst gecreëerd hebben om hun leven te vullen. Camus beweert dat er ook een derde optie is: wij kunnen ons realiseren dat het leven zonder betekenis is en niettemin onszelf in leven houden. Mensen die voor deze derde optie kiezen zijn *absurde helden*.

De Rebel, de [Don Juan](#) en de Artiest zijn drie figuren die Camus identificeert als absurde helden. Elk van deze mensen vindt betekenis in zijn of haar bezigheden/leven. Zij leven zo het voorbeeld van het [Grieks mythologische](#) figuur [Sisyphus](#), die werd veroordeeld tot het voor eeuwig omhoog rollen van een kei op een heuvel, volledig bewust van het feit dat de kei simpelweg weer naar beneden zou vallen zodra hij zijn taak schijnbaar had beëindigd. Maar toch is Sisyphus gelukkig, want terwijl de steen naar beneden rolt, heeft hij weer heel even de tijd om zich ervan bewust te zijn dat hij sterker is dan zijn rotsblok.

Bron: Wikipedia

Existentialisme

De filosofische ideeën van [Søren Kierkegaard](#) en [Friedrich Nietzsche](#) waren fundamenteel voor de verdere ontwikkeling van het existentialisme, ook al gebruikten zij geen van beiden de term 'existentialisme'.

Het **existentialisme** is een [20e-eeuwse filosofische](#) en [literaire](#) stroming die individuele vrijheid, verantwoordelijkheid en [subjectiviteit](#) vooropstelt. Het existentialisme beschouwt iedere persoon als een uniek wezen, verantwoordelijk voor eigen daden en eigen lot. De uitdaging van ieder individueel mens is om - in afwezigheid van een [transcendente](#) god - binnen zijn absurd en zinloos bestaan zijn

vrijheid te gebruiken om een eigen **ethos** op te bouwen en zijn bestaan zodoende zin te geven. Het existentialisme beleefde in de jaren 60 van de twintigste eeuw een ongekeerde populariteit onder kunstenaars en intellectuelen die zich de denkstijl en de manier van leven van existentialisten als Sartre en De Beauvoir eigen maakten.

Het existentialisme wordt geplaatst binnen de **hedendaagse filosofie**, en meer concreet de **continentale traditie**. Het existentialisme, met auteurs als **Jean-Paul Sartre**, is ook sterk geïnspireerd op de **fenomenologie** van **Edmund Husserl** en **Martin Heidegger**.

Introductie

Aanvankelijk werd het existentialisme gedefinieerd door het tegenover de twee belangrijkste traditionele stromingen te positioneren, namelijk het **materialisme** en het **idealisme**. Zich eerst inspirerend op de **fenomenologie** en vervolgens op het **marxisme**, ontwikkelde Sartre een realistisch denken.

Jean-Paul Sartre formuleerde de basisidee van het existentialisme als *l'existence précède l'essence*: existentie (**bestaan**) gaat vooraf aan essentie (de zin van het zijn). Dit betekent dat iemand eerst op deze wereld verschijnt, dan existeert, en uiteindelijk zichzelf (zijn essentie) definieert door middel van zijn daden. Anders dan de vroegere filosofie, ontkent het existentialisme dat de essentie van iemands leven al op voorhand is bepaald (**gedetermineerd**) door zijn plaats in de natuur of de geschiedenis. Het is de persoon in kwestie zelf, die verantwoordelijk is voor wat zijn leven uiteindelijk zal betekenen via zijn daden en woorden. Sartre heeft zijn existentialisme vooral uiteengezet in *L'Être et le néant* (1943) en *L'existentialisme est un humanisme* (1946).

Etymologisch is *existentialisme* verwant met "existentie", dat het Duits met "Dasein" (zie **Martin Heideggers *Sein und Zeit*** (1927)) en het Frans (zie Sartre) met "être-là" aanduidt. Sartre "importeerde" de leer van het existentialisme en de **fenomenologie** uit Duitsland en was grotendeels verantwoordelijk voor de verspreiding ervan in de rest van Europa. Het existentialisme was vooral in de jaren 40 van de 20e eeuw erg in de mode en had een grote invloed op de filosofie, de **psychologie**, de **literatuur** en zelfs op de mode van die tijd. Het existentialisme was in zijn bloeitijd niet slechts een filosofie, maar een hele levenswijze. Heel merkbaar was dit in de Parijse uitgaanswijk van **Saint-Germain-des-Prés**, waar Sartre en **Simone de Beauvoir** samen met geestesgenoten vertoefden en discussieerden.

Historische achtergrond

Søren Kierkegaard kan beschouwd worden als de grondlegger van de existentiële filosofie. De term "existentialisme", zoals die later door **Karl Jaspers** en Sartre gebruikt zou worden, komt van hem. Hij zette zich daarbij af tegen de middeleeuwse **scholastiek**, die "existentie" als niet meer dan een toevallige verschijningsvorm tegenover de eeuwige, achterliggende "essentie" plaatste. Kierkegaard verbindt existentie met het concrete, unieke menselijke bestaan van het individu.

Friedrich Nietzsche zag, als **atheïst**, voor de mens een toekomst weggelegd waarin deze, en niet bijvoorbeeld God, zijn eigen waarden bepaalt. Van Nietzsche is de constatering dat *God dood is*, maar dat velen de consequenties hiervan nog niet inzien. De mens moet, bevrijd van alle angsten en één met de natuur, meester van zijn eigen lot worden, en is alleen zichzelf verantwoording schuldig. Dit kan leiden tot een **Dionysische**, zelfzuchtige, houding als gevolg van de onbegrensde vrijheid die deze 'nieuwe mens' plotseling ervaart.

Edmund Husserls methode van de **fenomenologie** zou voor de meeste latere existentialisten heel belangrijk worden. Sartre en Jaspers bestudeerden in de jaren dertig van de 20e eeuw zijn methode van fenomenologische analyse en namen die op in hun wijsgerig denken.

Martin Heidegger, Husserls belangrijkste leerling, plaatste *Existenz* op de voorgrond en zou op zijn beurt het werk van Sartre en andere existentialisten beïnvloeden. Zijn opvattingen over mens-zijn als *Dasein*, als in-der-Welt-sein, het *Niets*, angst en dood klinken nog steeds door in de moderne wijsbegeerte.

Ook in het literaire werk van bijvoorbeeld *Dostojevski* en *Kafka* treden personages op die worstelen met de absurditeit en de zinloosheid van hun bestaan. Zij moeten de confrontatie aangaan met de gevolgen van hun foute keuzes, en lijden onder de vervreemding die dat met zich meebrengt. Dat zijn allemaal typisch existentialistische motieven.

Belangrijkste concepten

Over wat existentialisme nu precies is, lopen de meningen van filosofen die zichzelf existentialist noemen ver uiteen. Over de belangrijkste concepten waarmee existentialisme wordt geassocieerd, zijn zij het doorgaans wel eens.

- *Existentie gaat vooraf aan essentie.*
Deze stelling komt van Sartre. Omdat een mens zichzelf bewust is en op zichzelf reflecteert, verwordt zijn 'ik' vaak tot een voorstelling van zichzelf ('être-en-soi', zijn als ding, als essentie). Op een gegeven moment gaat iemand zich dan gedragen naar het beeld dat hij van zichzelf heeft geschapen. Sartre noemt dat 'kwade trouw', onecht, afdwalen van het werkelijke 'ik'. Het ontnemt een deel van iemands vrijheid. Pas als de mens zich los weet te maken van de voorstelling die hij van zichzelf heeft (of die anderen van hem hebben), en in alle vrijheid zijn keuzes maakt, vanuit het 'niets' zonder doel of opdracht, kan hij bestaan als authentiek persoon ('être-pour-soi').
- *Afwijzing van de rede als verdediging tegen angst.*
Door actie, vrijheid en keuze te benadrukken, positioneren existentialisten zich lijnrecht tegenover het *rationalisme*, het *idealisme* en het *positivisme*, meer in het bijzonder tegen de *deterministische* aspecten ervan. In situaties van angst, meer in het bijzonder bij een *existentiële crisis*, biedt de rede geen uitkomst. Het komt aan op een proces van betekenis geven en van daaruit keuzes durven maken.
- *Het absurde.*
Existentialisten zijn ertoe geneigd de mens te zien als een wezen in een onverschillige, en zelfs hem vijandig gezinde omgeving, als vereenzaamd in een absurd universum. In dit universum vindt de mens geen betekenis van een hogere natuurlijke orde, maar moet hij deze betekenis eerder door zijn eigen daden zelf maken, hoe onstabiel en voorlopig deze creatie ook mag zijn. De werkelijkheid om de mens heen is ook niet rationeel, dus het is futiel om te trachten daar met rationele middelen greep op te krijgen. *Albert Camus*, die vaak met het existentialisme wordt geassocieerd, noemde zijn visie dan ook het '*absurdisme*'.
- *Visie op God.*
In relatie tot het al dan niet bestaan van God neemt het existentialisme twee mogelijke posities in: de *theologische* en de *agnostische* visie.
 - Een vroege 'existentialist' als Kierkegaard zag de relatie tot God als de existentiële vraag bij uitstek. Nietzsche daarentegen proclameerde dat 'God dood was' en dat het concept van een God simpelweg verouderd was. Hoe dan ook zouden 'theologische existentialisten' zoals *Paul Tillich*, *Gabriel Marcel*, en *Martin Buber* heel wat van hun leerstellingen met die van het existentialisme delen.
 - Het agnostisch existentialisme heeft niet de pretentie te weten of alles zich al dan niet in een ruimer, *metafysisch* kader zou kunnen afspelen. Het stelt alleen vast dat de enige

waarheid waar we zeker van kunnen zijn, die waarheid is waar wij naar handelen. Te weten of er een [God](#) bestaat, ligt niet binnen de mogelijkheden van de menselijke geest. Het bestaan van de mens is in hun visie dus in de eerste plaats [subjectief](#).

Invloedrijke existentialistische filosofen

- [Max Stirner](#) (Johann Caspar Schmidt) (voorloper)
- [Augustinus van Hippo](#) (voorloper)
- [Blaise Pascal](#) (voorloper)
- [Fjodor Dostojevski](#) (voorloper)
- [Søren Kierkegaard](#)
- [Friedrich Nietzsche](#)
- [Martin Heidegger](#)
- [Simone de Beauvoir](#)
- [Jean-Paul Sartre](#)
- [Albert Camus](#) (met de aantekening dat Camus zich distantieerde van het existentialisme in niet mis te verstane woorden. Hij noemde de existentiële filosofie 'de zelfmoord van de filosofie').
- [Karl Jaspers](#)
- [Nikolaj Berdjajev](#)
- [Lev Sjestov](#)
- [Emmanuel Levinas](#)

Existentialisme in de theologie

Ook in de [theologie](#) speelt het existentialisme een belangrijke rol. Zo heeft [Rudolf Bultmann](#) veel ontleend aan de filosofie van Heidegger. Typerend voor Bultmann is verder het onderscheid tussen existentieel en existentieel. Existentieel gaat over de analyse van de existentie, terwijl existentieel gaat over de beslissingen die iemand neemt over zijn eigen bestaan.

Invloedrijke christelijke of religieus geïnspireerde existentialisten (naast eerdergenoemde Kierkegaard en Bultmann):

- [Karl Jaspers](#)
- [Gabriel Marcel](#)
- [Jean-Luc Marion](#)
- [Paul Tillich](#)

Existentialisme in de kunst

In de kunst komt existentialisme onder meer tot uiting in werk de [Fluxusbeweging](#) van [George Maciunas](#). In Nederland in de [a-dynamische kunst](#) van [Wim T. Schippers](#), maar ook in het werk van [Willem Frederik Hermans](#). Laatstgenoemde laat in zijn werk de hoofdpersonen een zinloos leven leiden, dat vol mislukkingen en toevalligheden zit.

In de film komt existentialisme veel voor, onder meer door regisseurs als [Ingmar Bergman](#), [Andrej Tarkovski](#), [Terrence Malick](#) en [Stanley Kubrick](#). In Bergmans [Het zevende zegel](#) leidt de hoofdpersoon een inhoudsloos bestaan tot hij op een dag met de dood wordt geconfronteerd.

Ook de film [Taxi Driver](#) van [Martin Scorsese](#) zit feitelijk boordevol existentialisme.

Bron: Wikipedia

Citaten van Albert Camus:

“Je zult nooit gelukkig worden als je naar het geluk blijft zoeken. Je zult nooit leven als je blijft zoeken naar de bedoeling van het leven.”

“Het absurde ontstaat uit de confrontatie van de mens die vraagt en de wereld die op onredelijke wijze zwijgt.”

“Waarlijk leven doen we slechts enkele uren van ons leven.”

“Democratie is niet de wet van de meerderheid, maar de bescherming van de minderheid.”

“Liefde is alles geven, alles opofferen zonder hoop dat je het terugkrijgt.”

“De mens is het enige schepsel dat weigert te zijn wat hij is.”

“Degenen die lief hebben gehad maar uit elkaar gegaan zijn, kunnen in pijn leven, maar het is geen wanhoop: ze weten dat liefde bestaat.”

“God is niet nodig om schuldgevoel te creëren of te straffen. Onze medemensen volstaan, geholpen door onszelf.”

“Een liefde die niet bestand is tegen confrontatie met de werkelijkheid is er geen.”

“Het is onmogelijk met de mensen te leven wanneer je hun bijgedachten kent.”

“Eigenlijk, op de werkelijke bodem van het leven dat ons allemaal verleidt, is er slechts absurditeit en nog meer absurditeit. En misschien is dat wat ons levenslust geeft, omdat het enige dat absurditeit kan verslaan volstrekte helderheid is.”

“Hoe hard de wereld mij ook tracht te onderdrukken, er is iets in mij dat sterker is, iets dat beter is en dat terugduwt.”

“Leef tot je bijna in huilen uitbarst.”

“Iedere rebelse handeling geeft uiting aan de nostalgie naar onschuld, doet een beroep op de essentie van het bestaan.”

“Ik stelde mijzelf open voor de tedere onverschilligheid van de wereld.”

“Er is geen geluk wanneer de dingen waarin we geloven verschillen van de dingen die we doen.”

“Misschien gaat het niet om een gelukkig einde, misschien gaat het om het verhaal.”

“Als er al een zonde wordt begaan tegen het leven, bestaat die wellicht niet uit de wanhoop die we ervaren ten opzichte van dat leven, maar uit het hopen op een ander bestaan en als zodanig het ontwijken van de onverbiddelijke grootheid daarvan.”

